

IRÁNYTŰ INTÉZET

Az elvetett kő

-a második „dobás”-

A közel-keleti térséget boncolgató sorozatunk immár negyedik része elevenedik meg a lapok hasábjain. Jelen írásom közvetlen folytatása az előző cikknek, mely kifejezetten az al-Kaidáról, a hozzá szorosabban köthető szervezetről, valamint az ad hoc terrorcsoportokról szólt. Azonban a szíriai polgárháborúnak – és egyre jobban előtérbe kerülő iraki harcoknak – nagyon sok más, kevésbé ismert szereplője van, mely szervezetek bemutatására a következő sorokban vállalkozom.

Mielőtt elkezdenénk „felsorolni” az egyes szervezeteket, tekintsünk be röviden abba a világba, ahol jelenleg is tevékenykednek. A fő terület, melynek bukott államisége kihat a többi országra – Irakra halmozottan – az a korábbi cikkekben is szereplő Szíria.

A szíriai polgárháború¹ az elmúlt évek egyik legsúlyosabb biztonságpolitikai és humanitárius válságává vált. Az ENSZ menekültügyi főbiztosa, Antonio Guterres szerint jelenleg mintegy négy millió szíriai menekültet regisztráltak a polgárháborús állammal szomszédos országokban. Azonban az otthonukat hátrahagyók száma még több lehet, mivel sokan tartózkodnak Jordániában és Libanonban hivatalos regisztráció nélkül.² A konfliktus súlyos hatással van a térség stabilitására, de a külföldi fegyveresek és a menekültáradt révén Európa is veszélybe kerülhet. Szíriában továbbá megfigyelhető a nagyhatalmi rivalizálás is, mivel a „szíriai rezsím hagyományos pártfogói – Oroszország és Irán – más területeken is szemben állnak az ellenzék nyugati és öböl térségbeli támogatóival”³.

Tiltakozás, mely később polgárháborúvá eszkalálódott Rijád el-Aszad tábornokhoz fűzhető, akinek vezetésével megalakult SZSZH, vagyis a Szabad Szíriai Hadsereg (lásd később) mely 2011. novemberében gerillaháborút indított Bassár el-Aszad elnökhöz hú hadsereg ellen. 2012-es év folyamán a tüntetésből indult gerillaháború annyira kiszélesedett az ellenzék és a kormányerők között, annyira sok új résztvevője és külföldi támogatója lett a szembenálló feleknek, hogy végül 2012. júniusának közepére az ENSZ vezető személyei és az Egyesült Államok a felkelést már szabályos polgárháborúnak minősítették.

¹ A szíriai polgárháború 2011. március 15-én kezdődött eleinte kormányellenes demonstrációkkal, az azóta „Arab Tavaszként” elhíresült események hatására. Az emberek politikai elit hatalomgyakorlása ellen tiltakozva vonultak utcára. A demonstrálók kezdetben csak reformokat követeltek, nem rezsímváltást.

² Forrás: <http://www.hirado.hu/2015/05/23/az-ensz-szerint-minden-hatart-nyitva-kell-tartani-a-sziriai-menekultek-elott/> (2015.07.05.)

³ Wagner Péter – A szíriai fegyveres ellenzék helyzete a második genfi találkozó előtt, MKI tanulmányok, 2014/2.

A polgárháború részvevőinek, pontosabban az egyik oldalának az ismertetése történt a korábbi cikkemben, mely az iszlamista, szalafista csoportok megjelenéséről és térhódításáról szólt. Most nézzük a háború „ellenzéki” tömörüléseinek további csoportjait.

A felkelés kezdeti időszakából két szervezetet szükséges kiemelni: a **Szabad Szíriai Hadsereget (SZSZH)**, melyet az elsősorban a kormányoldalról átállt tisztek vezettek, valamint a politikai ellenzékot tömörítő Szíriai Nemzeti Tanácsot, mely lényegében 2012. novemberében átalakult **Szíriai Nemzeti Koalícióvá (SZNK)**. A két szervezet természetesen nem független egymástól, hiszen a SZSZH lényegében az SZNK katonai szárnyának tekinthető. Az SZNK 2012. november 11-én jött létre, elnökévé a mérsékelt politikusnak tartott Moaz al-Hatib imámot téve meg. A szervezet fő célja az Aszad-rezsim megdöntése a Szabad Szíriai Hadsereg támogatása által, illetve mereven elzárkóznak a rezsimmel való tárgyalásoktól, ezáltal a konfliktus esetleges diplomáciai megoldásától is. A koalíciónak jelenleg 63 tagja van. Az SZNK legfontosabb szerepe nemzetközi szinten érhető tetten, ugyanis több mint 90 állam – köztük egy Egyesült Államok és az Európai Unió is- a koalíciót ismeri el Szíria egyedüli hivatalos képviselőjeként.⁴

Az új koalíció létrejötte azonban nem aratott osztatlan sikert az ellenzéki szíriai fegyveres csoportok között. Míg az SZSZH üdvözölte az egységes ellenzéki szervezet létrejöttét, addig az újonnan alakult iszlamista fegyveres sejtek, köztük a jelentős létszámot kitevő Al-Nuszra Front, tagjai szembehelyezkedtek a koalícióval és kinyilvánították szándékukat, miszerint Szíriából egy iszlamista államot kell létrehozni. 2012. december 24-én ezek a folyamatosan erősödő sejtek egy közös koalíciót hoztak létre, Szíriai Iszlám Front néven.

Még mielőtt tovább mennénk az egyes szíriai csoportok ismertetésében, térjünk egy picit vissza a Szabad Szíriai Hadsereghez. A szervezet további különlegessége, hogy a nevével ellentétben a „hadsereg” nem képez egységes, hierarchikusan szervezett katonai struktúrát. Sok más szervezethez hasonlóan megmaradt az országban elszórtan jelenlévő csoportok ernyőszervezeteként.

Mindkét szervezetre igaz (SZSZH, SZNK), hogy megpróbál megfelelni az először csak politikai támogatást kínáló Nyugatnak, valamint a többségében haditechnikákat biztosító közlekedési partnereknek és szövetségeseinek⁵. Jelenlegi vezetője Szálím Idriszt dandártábornok.

Az SZSZH megítélése rendkívül nehéz. Ahogy az előzőekben felvázoltam, a szervezetben egyfajta kettősség figyelhető meg, mely helyzetet tovább rontja az a tény, hogy hiányzik az egységes vezetési rendszer. A hadsereg fő támogatója a Nyugat, melynek nagy része elismerte, mint a Nemzeti Koalíció fegyveres szervét. A Nyugat azzal, hogy elismer, követel is: így a SZSZH kénytelen belegyezni a háború utáni tárgyalásos rendezésbe, a szekuláris berendezkedés, a

⁴ Syrian Civil War: https://en.wikipedia.org/wiki/Syrian_Civil_War (2015.07.07.)

⁵ Az SZSZH legkiemelkedőbb támogatója Törökország, melynek kormánya az anyagi és haditechnikai támogatáson túl ahhoz is hozzájárult, hogy a kezdeti periódusban a szervezet főparancsnoksága török felségterületen, Hatay tartományban székeljen.

demokratikus normák, és az etnikai és vallási kisebbségek jogainak megőrzésébe. Azonban a környező támogató országok, és a jelenlévő iszlámista, szalafista szervezetek más véleménnyel vannak Szíria jövőjét illetően. Mivel a SZSZH-nek az utóbbiak támogatói, gyakran kell együtt harcolnia a különböző szalafista terrorista szervezetekkel. Ezért könnyen kerülhet identitás válságba az amúgy is széttagolt szervezet.⁶

A következő ellenzéki erő az **Iszlám Front**, mely szaúdi erőfeszítések árán 2013. szeptemberében jött létre. A Front számos releváns fegyveres csoportot tömörít magába, melyeket az előző írásomban vettem nagyító alá.⁷ Azonban annyit még kiemelnék az Iszlám Front kapcsán, hogy Nyugat-barát irányvonalakat követő Szabad Szíriai Hadsereg vezetését elfogadó egységek száma folyamatosan csökken. A Front ugyanis szeretné „elhagyni” a Nyugat támogatását, hogy létrehozassa saját álmát: az Iszlám Kalifátust.

Az utolsó nagy ellenzéki csoportosulás Szíria területén a kurd **Népi Védelmi Erők**. A szíriai polgárháború szereplői közül egyedi csoportot alkot a kurd kisebbség. Gyakorlatilag egyfajta „kakuktktojásként” vannak jelen a konfliktusban, hiszen ők úgymond az első pillanattól fogva semlegességre törekedtek. Pontosabban, ők nem akarták elkötelezni magukat egyik oldal mellett sem, mert számukra a saját önrendelkezésük biztosítása volt mindig is a cél.

A szíriai kurdok lakta területekről – melyek elsősorban az ország észak-keleti részén találhatóak – a polgárháború előrehaladtával a szíriai kormányerők kivonultak, informálisan átadva a hatalmat az ottani kurd csoportoknak. A hátrahagyott területen több politikai és katonai csoport működött, melyek közül 11 párt létrehozta 2011-ben a Kurdisztáni Nemzeti Tanácsot (Kurdistan National Council, KNC). Azonban a legerősebb harcászati potenciállal rendelkező Demokratikus Unió Pártja (Partiya Yekîtiya Demokrat, PYD), távol maradt a folyamatoktól, mivel a saját hatalmát érezte volna ezáltal is korlátozva. A két szervezet között a kapcsolat egyre feszültebbé vált, mely végül odáig vezetett, hogy különböző kurd települések feletti ellenőrzési jog miatt fegyveres összecsapások is történtek. Végül Maszúd Barzáni iraki kurd politikai vezető közvetítésével megegyeztek a felek egy közös katonai és politikai szervezet létrehozásában. Így jött létre a Kurdisztáni Legfelső Tanács és a Népi Védelmi Erők (Yekineyên Parastina Gel, YPG) szervezete.

A szíriai kurdok sajátos helyzetét mi sem bizonyítja jobban, hogy a kormányerők támadásaitól kevésbé kell tartaniuk. A szíriai hadsereg mindössze Kamisli várost tartotta meg magának, ahol egy katonai bázist és egy repülőteret üzemeltet.

⁶ Így fordulhat elő az, hogy megtámadja egymást az Al-Nuszra Front és SZSZK.

⁷ http://iranytuintezet.hu/sites/default/files/biztpol_cikk_-_radikalis_iszlamizmus_0.pdf (2015.07.05.)

A Népi Védelmi Erő számára a legnagyobb a fenyegetést jelenleg az iszlamista csoportok jelentik. Konfliktusok nagy része lényegében a YPG és az IS/Nuszra Front között alakult ki⁸. Az Iszlám Állam ugyanis folyamatosan megpróbálja ellenőrzése alá vonni a többségben kurdok lakta területeket, illetve kísérletet próbál tenni a birtokában lévő területeken „hatékony” utánpótlás vonalak kialakítására.

A kurdok tehát arra helyezték a hangsúlyt, hogy a több mint négy éve tartó konfliktusból a legtöbb „előnyt” tudják kihozni a számukra. A cél – ahogy a rész legelején is elhangzott – az autonómia megteremtése, melynek létrehozásában a népcsoport meg is tette a kezdő lépéseket: 2013. december végén napvilágot látott a szíriai kurd autonómia alkotmánytervezete, mely nagymértékben hasonlít az irakira.⁹

A szíriai helyzetismertetés után nézzünk át pár mondat erejéig a határon túlra, Irak földjére, ahol leginkább érezteti hatását a szíriai polgárháború. Irak és Szíria problémái alapvetően abból a paradoxonból indul ki, hogy a két állam felépülő hatalmi struktúrája egymás fordítottját mutatja: *„Irakban szunnita kisebbség irányítása alatt síita többség, Szíriában síita kisebbség irányítása alatt szunnita többség él”*¹⁰.

A vallási csoportok ellentétének történelmi beágyazottsága tehát vitathatatlan, melyre ráépült Szaddam Husszein vezette autokrata rendszere, mely képes volt kezelni a felmerülő feszültségeket, igaz – fogalmazzunk úgy – a maga sajátos módján. 2003-as iraki háború azonban véget vetett a Szaddami-diktatúra jelentette „zárószlep-korszaknak”, és a vallási ellentétek újabb szintre emelkedtek. A háború után ugyanis az Egyesült Államok Irakban a demokráciákra oly jellemző „egy ember, egy szavazat elvét” vette vezérelvnek, mely egyenes úton vezetett el a lakosság mintegy 20%-át képviselő, a modern Iraki Arab Köztársaságban központi szerepet játszó szunnita vallási csoporthoz, mely az átalakulás vesztesévé vált. A mintegy 60 százalékot kitevő síiták számára ez természetesen a felemelkedés lehetőségét hozta magával.

Szíriában a társadalom nagyobb részét kitevő szunnita vallási csoportot egy, a síitákkal rokonságot mutató alavita kisebbség tartotta ellenőrzése alatt. Így nem meglepő, hogy a határ két oldalán élő szunnita csoportok „egymásra találtak” a megváltozott helyzetben. Pontosabban nem meglepő, hogy a szunnita lakta területeken szárnyra kapott az Iszlám Állam – és más terrorista szervezetek – „népszerűsége”.

A jövő nagy kérdése, hogy az iraki állam hogyan fogja tovább kezelni a szíriai polgárháború következményeit. Ugyanis Irak nagy veszélye, hogy a határon túli szervezetek megtelepedésével

⁸ Példaként fel lehet hozni Al-Haszakah város esetét, ahol a Szíriai Arab Fegyveres Erők és a kurd Népi Védelmi Bizottságok (YPG) összefogtak az ISIS terrorszervezet nagyméretű támadása ellen. Forrás: <http://orientalista.hu/hadi-helyzet-al-haszakah-tartomanyban/> (2015.07.06.)

⁹ Wagner Péter – A szíriai fegyveres ellenzék helyzete a második genfi találkozó előtt, MKI tanulmányok, 2014/2.

¹⁰ N. Rózsa Erzsébet – Irak újra a napirenden – az Iraki és Levantei Iszlám Állam előretörése, PDF

az államterülete a felbomláshoz közeli állapotba kerül. Az iraki kormányzat, Haydar al-Abadi kormányfő vezetésével ugyanis képtelen hatékonyan elejét venni a terrornak. Tovább súlyosbítja a helyzetet, hogy az Iraki Hadseregnek (Iraqi Army)¹¹ folyamatosan csökken a harci morálja, mellyel megegyező arányban csökken a hadsereg harci értéke is.

A megoldás tehát még várat magára. A kocka ugyanis el lett vetve, melynek következtében a legnagyobb bizonytalanság alakult ki a Közel-Keleten. Vajon sikerülni fog túlélnie Szíriának és Iraknak a következő éveket, évtizedeket? Ameddig nemzetközi nyomás helyezkedik a térségre és a nyugati értékeknek megfelelő kormányzási klisék megteremtésén fáradoznak, vajmi kevés lehetőség adódik a béke ki(hi)/(ví)vására...

¹¹ CIA, The World Factbook: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/iz.html> (2015.07.07.)